

УДК 351.745»364»

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.103>

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Молокова А.Р.,*студентка 308 СГР групи,
3 курсу з підготовки здобувачів
ступеня вищої освіти бакалавра
за спеціальністю «Право»**Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ***Бухтіярова І.Г.,***кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,**ORCID: 0000-0001-6348-9577**e-mail: irinabuhtiyarova@ukr.net*

Молокова А.Р., Бухтіярова І.Г. Особливості діяльності патрульної поліції в період воєнного стану.

У статті здійснюється ґрунтовний аналіз діючого законодавства щодо особливостей діяльності патрульної поліції в період воєнного стану. Для формулювання проблематики цього дослідження було обґрунтовано актуальність теми, стан її дослідження національною юридичною наукою.

Патрульна поліція – підрозділ Національної поліції України, що здійснює цілодобове патрулювання вулиць, а також першим реагує на виклики «гарячої лінії – 102», з метою забезпечення публічного порядку і безпеки, захисту прав громадян, безпеки дорожнього руху, забезпечує публічний порядок і безпеку в разі проведення масових заходів, залучається до ліквідації наслідків аварії, катастрофи, стихійного лиха.

Патрульна поліція працює в режимі nonstop (цілодобово та безперервно). Патрулювання здійснюється поліцейським екіпажем який складається з двох поліцейських на чітко визначених територіях також працює й піший патруль. Поліцейські підпорядковуються командирам взводів.

У сучасних умовах патрульна поліція не тільки виконує традиційні функції забезпечення громадського порядку, але й активно залучається до завдань, пов'язаних із забезпеченням функціонування військової адміністрації, охорони критичної інфраструктури, евакуації цивільного населення, підтримки громадської безпеки в умовах загрози ракетних обстрілів та інших військових дій.

Метою є доктринальне дослідження та визначення на основі аналізу діючого законодавства особливостей діяльності патрульної поліції в період воєнного стану.

Встановлено, що поліцейські у період воєнного стану виконують не лише правоохоронні функції, але й функції соціальної допомоги – організовують евакуацію, забезпечують порядок під час роздачі гуманітарної допомоги, підтримують громадян психологічно. Тому виникає потреба щодо формування у працівників патрульної служби нових навичок. Патрульні поліцейські потребують специфічної підготовки для роботи в умовах бойових дій, яка включає основи тактичної медицини, евакуацію поранених, уникнення мінних полів та інших воєнних загроз. Без такої підготовки їхні дії можуть бути менш ефективними, а ризики для життя та здоров'я – вищими.

Ключові слова: патрульна поліція, воєнний стан, охорона громадського порядку, правопорядок.

Molokova A.R., Bukhtiyarova I.G. Peculiarities of patrol police activity during martial law.

The article carries out a thorough analysis of the current legislation regarding the peculiarities of the patrol police during the period of martial law. To formulate the problems of this research, the relevance of the topic, the state of its research by the national legal science was substantiated.

The Patrol Police is a unit of the National Police of Ukraine that patrols the streets around the clock, and is also the first to respond to 102 calls,

in order to ensure public order and safety, protect the rights of citizens, road safety, ensures public order and safety in the event of mass events, is involved to eliminate the consequences of an accident, disaster, natural disaster.

The patrol police work in nonstop mode (round the clock and continuously). Patrolling is carried out by a police crew, which consists of two police officers, and a foot patrol also operates in clearly defined areas. Police officers report to platoon commanders.

In modern conditions, the patrol police not only perform the traditional functions of maintaining public order, but are also actively involved in tasks related to ensuring the functioning of the military administration, protecting critical infrastructure, evacuating the civilian population, supporting public safety in the face of the threat of missile attacks and other military actions.

The goal is a doctrinal study and determination, based on the analysis of the current legislation, of the peculiarities of the patrol police during the period of martial law.

It has been established that during martial law, police officers perform not only law enforcement functions, but also social assistance functions — they organize evacuation, ensure order during the distribution of humanitarian aid, and provide psychological support to citizens. Therefore, there is a need to develop new skills for patrol officers. Patrol officers require specific combat training that includes the basics of tactical medicine, evacuating the wounded, avoiding minefields and other military threats. Without such training, their actions may be less effective, and the risks to life and health may be higher.

Key words: patrol police, martial law, protection of public order, law and order.

Постановка проблеми. Актуальність теми обумовлена необхідністю забезпечення безпеки та правопорядку в умовах підвищеної загрози для державної безпеки та громадського порядку. Воєнний стан вимагає від патрульної поліції адаптації до нових викликів, зокрема зростання криміногенної ситуації, необхідності швидкого реагування на надзвичайні ситуації, і водночас дотримання прав і свобод громадян.

У сучасних умовах патрульна поліція не тільки виконує традиційні функції забезпечення громадського порядку, але й активно залучається до завдань, пов'язаних із забезпеченням функціонування військової адміністрації, охорони критичної інфраструктури, евакуації цивільного населення, підтримки громадської безпеки в умовах загрози ракетних обстрілів та інших військових дій.

Ця тема є важливою також з огляду на потребу в удосконаленні законодавчих і нормативних

аспектів діяльності патрульної поліції у надзвичайних умовах. Розуміння особливостей роботи патрульної поліції під час воєнного стану сприяє забезпеченню стабільності в суспільстві, захисту прав громадян і підтримці державного порядку в кризовий період.

Метою є доктринальне дослідження та визначення на основі аналізу діючого законодавства особливостей діяльності патрульної поліції в період воєнного стану.

Стан опрацювання проблематики. Різні аспекти організації діяльності патрульної поліції у довоєнний період досліджувалися такими вченими як: О. Бандурка, І. Бухтіярова, В. Гаркуша, І. Зозуля, В. Гуславський, С. Гусаров, В. Жульов, М. Долгополова, В. Єгупенко, В. Колпаков, О. Кузьменко, Н. Матюхіна, В. Мисливий, В. Новіков, І. Пастух, М. Плугатири, О. Стрельченко, М. Співак та іншими. В той же час, означена проблематика в умовах сучасних викликів, пов'язаних із впровадженням воєнного стану, недостатньо досліджена. В умовах активної фази військових дій в Україні, роль патрульної поліції зазнала суттєвих змін, що вимагає нових підходів до її організації та виконання службових завдань. Актуальність та необхідність подальших досліджень зумовлені тим, що попередні наукові роботи, виконані у довоєнний період, не враховують специфіку діяльності патрульної поліції в умовах воєнного стану. Сучасні реалії диктують потребу у розробці нових стратегій, методів і підходів, що забезпечували б ефективне виконання функцій патрульної поліції в умовах загрози державній безпеці та вимогах підтримання правопорядку під час військових дій.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб розпочати дослідження особливостей організації діяльності патрульної поліції у період воєнного стану, необхідно спершу проаналізувати правове регулювання діяльності патрульної поліції України загалом. Такий підхід дозволить визначити основні принципи, повноваження та обмеження, встановлені чинним законодавством, і вже на цій основі дослідити, як ці норми трансформуються або доповнюються в умовах воєнного стану. Розуміння правових рамок допоможе також оцінити, наскільки патрульна поліція здатна оперативнo адаптуватися до нових завдань і вимог, зумовлених особливостями військового періоду.

В першу чергу слід зазначити, що реформу правоохоронної системи України розпочато зі створення нової патрульної поліції, що передбачало докорінну зміну сформованих уявлень стосовно працівників тодішньої міліції.

За основу діяльності працівників патрульної служби прийнято концепцію «поліція та громада», що полягає у співпраці та взаємодії з на-

селенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами правоохоронних органів, органами публічної влади з метою запобігання правопорушенням, гарантування безпеки, зниження рівня злочинності.

Правове регулювання діяльності патрульної поліції визначається сукупністю нормативно-правових актів, які регламентують вказану діяльність у всіх сферах по запобіганню правопорушенням, виявленню, здійсненню необхідних заходів для припинення правопорушень, притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності, розгляду звернень громадян, а також виявлення й усунення причин, що сприяють виникненню будь-яких правопорушень [12, с. 67].

Підґрунтям забезпечення безпеки дорожнього руху передусім необхідно розуміти низку нормативно-правових актів, затверджених на законодавчому рівні, які виступають у ролі юридичних регуляторів та формують національне законодавство з безпеки дорожнього руху.

Отже, у правовому регулюванні діяльності патрульної поліції в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху основоположну роль відіграють Конституція України [4], міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, закони України «Про Національну поліцію» [10]; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», «Про дорожній рух» [8], «Про Дисциплінарний Статут Національної поліції України», актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

Крім того, патрульна поліція у своїй діяльності керується актами Кабінету Міністрів України: «Про однострій поліцейських», «Про затвердження Положення про Національну поліцію» [6], «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» та виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України.

Серед останніх можна зазначити: Положення про патрульну службу МВС, затвержене наказом МВС від 02.07.2015 № 796 [7]; Інструкцію про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затверджена наказом МВС від 06.11.2015 № 1377; Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затверджена наказом МВС від 07.11.2015 № 1395 [9]; Інструкцію про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, нар-

котичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затверджена спільним наказом МВС України та МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735, а також іншими нормативно-правовими актами [1, с. 56-58].

Також забезпечення безпеки дорожнього руху регламентується затвердженими Кабінетом Міністрів України Правилами дорожнього руху та Кодексом України про адміністративні правопорушення [3].

Ряд загальнообов'язкових правил у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, недодержання яких тягне застосування підрозділами патрульної поліції заходів адміністративного примусу, встановлюється також в указах Президента України та постановвах і розпорядженнях Кабінету Міністрів України.

Отже, *правове регулювання діяльності патрульної поліції України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху здійснюється численними нормативно-правовими актами, серед яких найважливіше місце відводиться Конституції України, Закону України «Про Національну поліцію» та Положення про патрульну службу МВС.*

В сукупності основних сил у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху слід, перш за все, акцентувати увагу на підрозділах патрульної служби поліції, оскільки вони є ядром всіх сил, що використовуються в забезпеченні правопорядку. Це підрозділ «першого контакту» у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Патрульна поліція – підрозділ Національної поліції України, що здійснює цілодобове патрулювання вулиць, а також першим реагує на виклики 102, з метою забезпечення публічного порядку і безпеки, захисту прав громадян, безпеки дорожнього руху, забезпечує публічний порядок і безпеку в разі проведення масових заходів, залучається до ліквідації наслідків аварії, катастрофи, стихійного лиха [5, с. 73; 13].

Патрульна поліція працює в режимі nonstop (цілодобово та безперервно) двоє суток через двоє. Двоє робочих діб складаються з двох змін: денної – з 7.00 до 19.00 та нічної – з 19.00 до 7.00. Патрулювання здійснюється поліцейським екіпажем який складається з двох поліцейських на чітко визначених територіях також працює й піший патруль. Поліцейські підпорядковуються командирам взводів [12, с. 81-82].

Працівники патрульної служби Національної поліції мають єдиний формений одяг, жетони і відзнаки. Під час патрулювання поліцейським надається: гумовий кийок, газовий балончик, спеціальна кишеня, тактичний ліхтарик, кайданки, пістолет «Форт-17» (калібр 9 мм.), два магазину та інші прилади для виконання покладених на них завдань.

Працівник патрульної поліції має індивідуальний жетон із особистим номером та відеокамеру, яка фіксує роботу правоохоронця. Крім того, поліцейський має GPS апаратуру, яка фіксує переміщення патрулів та дозволяє легше ними керувати [11, с. 11].

Вони мають право застосовувати заходи фізичного впливу, у тому числі прийоми рукопашного бою для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом. Поліцейські патрульної служби уповноважені застосовувати спеціальні засоби для забезпечення публічної безпеки і порядку за умов проходження ним відповідної спеціальної підготовки та використовувати під час патрулювання службових собак або коней [13].

До основних завдань саме патрульної поліції на сьогодні керівництво МВС України відносить:

1) забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; гарантування безпеки осіб, захисту їхніх прав, свобод і законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій;

2) запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних і адміністративних правопорушень, випадків насильства в сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню;

3) взаємодію із суспільством із метою запобігання правопорушенням, гарантування безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між поліцією та населенням;

4) убезпечення дорожнього руху; організацію контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів із питань безпеки дорожнього руху [10].

Виходячи із наведеного, слід розуміти, що в умовах воєнного стану діяльність патрульної поліції України набуває нових, особливих аспектів, що пов'язані із підвищеним рівнем загрози громадській і державній безпеці. Патрульна поліція зберігає свої традиційні функції – забезпечення громадського порядку, безпеки дорожнього руху, реагування на правопорушення, але одночасно стикається з додатковими викликами, специфічними для періоду воєнного часу. Окремими ж ключові особливості та проблеми, з якими зіштовхуються патрульні, а також можливі шляхи їх вирішення.

Особливостями діяльності патрульної поліції під час воєнного стану:

1. Розширення завдань та функцій. У період воєнного стану патрульна поліція залучається до виконання завдань, які не є типовими для мирного часу. Зокрема, вона співпрацює з військовими адміністраціями, здійснює охорону критичної інфраструктури, забезпечує евакуацію цивільного населення, допомагає в організації обмежень руху в зоні бойових дій або на стратегічно важливих об'єктах.

2. Забезпечення безпеки під час повітряних тривог та обстрілів. Патрульні зобов'язані підтримувати громадський порядок навіть під час загрози ракетних ударів чи артилерійських обстрілів. Це включає як евакуацію громадян у безпечні зони, так і патрулювання для забезпечення дотримання комендантської години та обмеження пересування у небезпечних районах.

3. Збільшення навантаження на особовий склад. У зв'язку з високим рівнем загрози, поліцейські часто працюють в умовах перевантаження, що супроводжується моральним і фізичним виснаженням. Підвищення робочого навантаження та нестабільність умов можуть призвести до підвищеного рівня стресу і втоми.

4. Зміна системи реагування. В умовах воєнного стану час реагування на виклики змінюється через блокпости, обмеження на пересування, розширену зону патрулювання та перевірку документів. Усе це вимагає від патрульних поліцейських адаптивності та гнучкості в організації роботи.

5. Виконання спеціальних завдань у зоні бойових дій. У деяких випадках патрульна поліція працює в зонах, наближених до лінії фронту. Це вимагає додаткових заходів безпеки, включаючи забезпечення патрулів засобами індивідуального захисту, тактичними приладами та підготовкою для роботи в умовах бойових дій.

6. Додаткова робота із цивільним населенням. Поліцейські виконують не лише правоохоронні функції, але й функції соціальної допомоги — організують евакуацію, забезпечують порядок під час роздачі гуманітарної допомоги, підтримують громадян психологічно [2].

У свою чергу, під час воєнного стану патрульна поліція стикається з низкою проблем, які ускладнюють її ефективну роботу.

По-перше, відчувається недостатнє матеріально-технічне забезпечення. У критичних умовах часто виявляється нестача ресурсів, таких як транспорт, паливо, засоби захисту, зокрема бронезилети, а також засоби першої допомоги. Це значно обмежує здатність патрульних виконувати завдання на високому рівні.

По-друге, існують проблеми зі зв'язком та координацією. Під час обстрілів або в зонах ак-

тивних бойових дій зв'язок часто переривається, що суттєво ускладнює координацію дій між підрозділами поліції та військовими формуваннями. Це може призводити до затримок у виконанні завдань та створювати додаткові ризики для патрульних.

Третьою важливою проблемою є високий рівень стресу та моральне виснаження особового складу. Постійна загроза життю, великі ризики та високий рівень відповідальності підвищують рівень стресу серед патрульних, що з часом може призводити до психологічного вигорання, зниження мотивації та ефективності роботи.

Нарешті, у ситуації воєнного часу виникає потреба в нових навичках. Патрульні поліцейські потребують специфічної підготовки для роботи в умовах бойових дій, яка включає основи тактичної медицини, евакуацію поранених, уникнення мінних полів та інших воєнних загроз. Без такої підготовки їхні дії можуть бути менш ефективними, а ризики для життя та здоров'я – вищими.

За вище наведеного, шляхами вирішення можливих проблем, які виникають у діяльності патрульної поліції в період воєнного стану є наступні:

1. Забезпечення поліцейських необхідним обладнанням, технікою та засобами захисту (зокрема, бронезилетами, шоломами) є пріоритетним завданням для підвищення безпеки патрулів.

2. Організація регулярної психологічної підтримки для патрульних, проведення тренінгів із подолання стресу, а також ротация особового складу дозволять уникнути вигорання та покращити ефективність роботи.

3. Забезпечення стабільного зв'язку та координації є важливим фактором для ефективної взаємодії з іншими підрозділами та забезпечення безпеки патрулів.

4. Поліцейські мають отримувати регулярні тренінги з тактичної медицини, навичок орієнтування на місцевості, роботи в умовах бойових дій, а також підготовку щодо комунікації з військовими підрозділами.

5. Під час воєнного стану особливо важлива скоординована робота поліції з військовими адміністраціями та громадськими організаціями для злагодженої роботи з населенням і запобігання паніці.

Висновки. Виходячи із наведеного, слід розуміти, що в умовах воєнного стану діяльність патрульної поліції України набуває нових, особливих аспектів, що пов'язані із підвищеним рівнем загрози громадській і державній безпеці. Під час воєнного стану патрульна поліція України виконує особливі завдання, що потребують високої мобільності, оперативності та підвищеної стійкості до стресових ситуацій.

Особливостями діяльності патрульної поліції під час воєнного стану є: розширення завдань та функцій; забезпечення безпеки під час повітряних тривог та обстрілів; збільшення навантаження на особовий склад; зміна системи реагування; виконання спеціальних завдань у зоні бойових дій; додаткова робота із цивільним населенням.

У ситуації воєнного часу виникає потреба в нових навичках. Патрульні поліцейські потребують специфічної підготовки для роботи в умовах бойових дій, яка включає основи тактичної медицини, евакуацію поранених, уникнення мінних полів та інших воєнних загроз. Без такої підготовки їхні дії можуть бути менш ефективними, а ризики для життя та здоров'я – вищими.

Вирішення зазначених проблем сприятиме підвищенню ефективності діяльності патрульної поліції та дозволить забезпечити належний рівень громадської безпеки й правопорядку в умовах підвищених загроз для держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
2. Гусаров С.М. Сучасний стан побудови організаційної структури Національної поліції України. Проблеми сучасної поліцейстики : тези доп. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 32–37.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Пендюра М.М., Старицька О.О. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 276 с.
6. Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.
7. Положення про патрульну службу МВС: Наказ МВС України від 02 липня 2015 року № 796. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.
8. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text>.

9. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15>.
10. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
11. Регламентация порядку поведження працівників патрульної поліції з громадянами під час реалізації своїх повноважень у сфері безпеки дорожнього руху (методичні рекомендації). С.С. Вітвіцький, Д.А. Євдокимов, Є.О. Пилипенко, ДЮІ МВС України. Кривий Ріг. 2018. 28 с.
12. Ярмакі Х., Пилипів Р., Веселов М. Адміністративно-правове регулювання діяльності патрульної поліції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні : монографія. Житомир, 2019. 240 с.
13. Стрельченко О.Г., Булик І.Л., Бухтіярова І.Г. Суб'єкти адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Випуск 1. 2023. С. 252–257. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-252-257>.